

Kerstcantate

KERSTCANTATE

vijf wintervertellingen

Norbert Splint

© 2021 Norbert Splint / Uitgeverij U2pi

Titel: Kerstcantate

Auteur: Norbert Splint

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag, www.uitgeveriju2pi.nl

Druk: JouvBoekdrukkerij.nl

ISBN: 978 94 9324 070 4

NUR: 303

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inhoud

Kerstcantate	7
Het verzoeningsgesprek	47
De groeten van pater Visser	71
En dat was het COC	97
Zijn naam was Stratos	135

De meeste mensen geven aan dat ze kerst alleen met het eigen gezin gaan vieren.

Bron: RTL Nieuws, 9 december 2020

Kerstcantate

‘Het dameskoor is níet meer wat het geweest is,’ zei Sophie hardop. Ze bewoog haar loopkruk richting de versterker. Het rubber aan het uiteinde raakte voor het eerst de goede knop. Zie je wel, dacht ze, oefening baart kunst. Toen ze nog probleemloos kon lopen, tikte ze met haar pantoffel tegen de schakelaar. Tegenwoordig deed ze dat met de krukken die ze had geleend van de Omringwinkel. De versterker stond op de vloer. Net als vroeger hoefde ze niet door de knieën te gaan om hem aan of uit te zetten. De cd-speler stond erbovenop.

Zelfs voor een Nederlandse vrouw was ze vrij lang en omdat ze altijd een broek en een trui droeg, toonde ze nog forser dan dat ze was. Ze had halflang haar met op haar voorhoofd een pony en een vierkant gezicht dat paste bij haar stevige lichaam. Van dezelfde Omringwinkel had ze antislipschoenen met klittenbandsluiting te leen gekregen. Dat vond ze onfris, maar voorlopig kon het niet anders. Ze verlangde terug naar haar laarzen voor buiten en haar sloffen voor in huis.

De nieuwe dirigent Mieke had een cd gebrand van de laatste kerstviering. Sophie had er weinig van verwacht, maar dat er zó slecht op werd gezongen was zelfs voor haar een verrassing. Hoe zat het toch met die herders die ’s nachts in het veld lagen en vol trouwe de wacht hielden, vlak bij de stal waar Christus werd geboren? Vreesden zij niet met grote vreze? Jazeker! Maar er verscheen een engel aan de hemel die zei dat ze niet bang moesten zijn.

Of ging het lied anders? Ze wist het niet meer. Op de cd was de tekst in elk geval niet te verstaan: een kinderkoor zou het beter doen.

Nadat Sophie uit het ziekenhuis was ontslagen, had ze haar taken als dirigent snel weer opgepakt. Maar het was geen succes geworden, vooral omdat ze niet met haar armen kon zwaaien zonder de steun van de krukken te verliezen. Al op de eerste repetitieavond was ze voorover gevallen. Pas toen de organist haar overeind had geholpen, gaf ze toe dat ze nog niet compleet de oude was.

Tijdens de afwezigheid van Sophie werd de vacature van dirigent ook al door Mieke ingevuld. Die kreeg definitief de functie na Sophies mislukte rentree. Nadat ze rechtop was gezet en op een stoeltje was geholpen, hadden de andere dames een beknopt conclaaf belegd en beslist dat Mieke het stokje nu maar helemaal moest overnemen. Het besluit was unaniem. Sophie was nog duizelig van de val en van de schrik, maar ze had haar verbijstering niet kunnen verbergen. Moest er niet worden gestemd? Moest er geen examen worden afgelegd? Moest zijzelf niet eerst worden geraadpleegd, als belangrijkste lid van het dameskoor?

Sophie kende alle vrouwen in Berkhout goed en Mieke nog wel het best. En die beschikte niet over het voorkomen van een dirigent, want net als de meeste andere boerinnen was ze te dik. Meestal gaf dat niets want veel vrouwen, ook die van het dameskoor, kochten hun kleding bij de grote-matenwinkel in Alkmaar. Op die manier wisten ze de ophopin-

gen onder hun oksels en op hun bovenbenen quasi-modieus te verhullen.

Maar bij Mieke ging alles fout. Ze naaide zelf haar jurken, waardoor ze er volgens de rest van de dames altijd reuzeleuk en origineel uitzag. Het was maar hoe je het bekeek, had Sophie wel eens gezegd als er niemand van het koor meeluisterde. Iets soortgelijks gold voor haar muzikale prestaties. De een hoorde een natuurtalent dat niet gehinderd door theoretische kennis een Nederlandstalige mis kon dirigeren, de ander zag een blijmoedige dwerg aan wie het was te zien dat ze vijf kinderen had gebaard en die druk bezig was met het nadoen van een vliegtuig of een helikopter.

Wanneer Mieke dirigeerde, trok ze met elk armgebaar onbedoeld haar rokken op tot halverwege haar dijen. Dan werden haar vettige enkels, kuiten en knieën genadeloos in het licht gezet. Alle kwabben vibreerden mee op de maat van de muziek. Alleen als het vroom droeg ze vleeskleurige kousen. Ze bezat geen sieraden, make-up vond ze niet nodig en ze liet haar haar knippen door een van haar dochters. Die deed het prima op de land- en tuinbouwschool in Castricum, maar een goede kapster was ze niet.

Hoewel Sophie erkende dat ze niets afwist van het maken van kleding, had ze toch de indruk dat Mieke werkte met één patroon. Althans: ze droeg maar één model jurk. Ze kocht op de markt lapjes stof en ging thuis achter de naaimachine zitten. Dan zette ze haar bril af en deed een felle lamp aan die ze op het naaiwerk richtte. In die setting had Sophie haar

een keer aangetroffen toen ze een geleend tekstboekje terugbracht.

Wie weet, dacht ze, kende Mieke het patroon uit haar hoofd. Die had haar namelijk bij dezelfde gelegenheid verteld dat haar jurken 'zó klaar' waren. 'Ik zie het,' had Sophie bijna geantwoord, maar ze had haar woorden ingeslikt. Niet omdat ze zich daar te welgemanierd voor vond, maar omdat Mieke gewoon was doorgegaan met het naaien van haar jurk en niet eens had opgekeken van haar werk. Ze stond er domweg niet bij stil dat je iemand die iets terugbracht even moest bedanken en iets moest vragen als: 'En? Heb je d'r iets aan gehad?'

Vorig jaar, toen ze nog zelf dirigeerde, had Sophie het idee geopperd tijdens de eerstvolgende kerstviering een Bachcantate uit te voeren. Haar korte toespraakje – grote zaken moest je klein brengen anders raakte iedereen in de war – werd af en toe onderbroken door Mieke die zat te giechelen. Misschien omdat Sophie had aangekondigd dat er moest worden samengewerkt met een mannenkoor uit Schagen. Maar wat viel er te lachen? Niets. En voor Mieke al helemaal niet. Want van de dertig leden van het dameskoor waren er voor een Bachcantate maar vijftien nodig. En Mieke hoorde daar niet bij.

Op haar krukken bewoog ze naar het raam. Lieve hemel, wat had ze toch een hekel aan die geleende schoenen van de Omringwinkel. Welke boerin had die in godsnaam aangehad en wat had ze ermee uitgespookt? Had ze op die schoenen de koeien gemolken of de varkens te eten gegeven? Of een kalf ter wereld gebracht? Nog een geluk dat bijna geen enkele vrouw

schoenmaat 44 had, dus de kans was klein dat dit paar ooit aan iemand anders was uitgeleend.

Ze keek naar buiten. Achter het terras begon de dierenbegrafplaats. De graven lagen er prachtig bij. De oudste vooraan, de mooiste achteraan en de kleintjes voor de knaagdieren daartussenin. Op het nieuwe gedeelte, voorbij de vaart, lag het modegrut: bulldogjes, mopshondjes, pinchertjes en een enkele mini-boxer. Het was niet haar genre, maar deze diertjes begraven deed ze maar wat graag: de bazen van zulke hondjes gaven het meeste geld uit, tijdens het leven van hun huisvriend maar ook daarna. Zo hielden ze de herinnering aan hun surrogaat-kind levend.

Sophie had een verdienmodel bedacht dat begon met een standaardprijs voor een eenvoudige dierenbegrafenis. Het achterliggende idee was dat wanneer een lid van het gezin overleed er hoe dan ook een passende plechtigheid werd gehouden, want mens en dier waren in de dood gelijk. Dat laatste vonden althans de rouwenden die ze elke dag aan de telefoon kreeg. Wat later, of de volgende dag, werd het lijkje gebracht en in de kuil gelegd. Daarna ging het zand erover. Maar niet zelden werd er eerst gebeden, een toespraak gehouden of een gedicht voorgelezen. Van Vasalis of Nel Benschop of zo iemand. Hoelang de ceremonie duurde, wilde nog wel eens van het weer afhangen. Omdat het in de polder voortdurend regende en altijd woei, koos men meestal voor een kort ritueel.

Het afdekken van het graf, de beplanting en de verdere verzorging kwamen boven op de standaardprijs. Dat gold ook

voor de eventuele plaatsing van een grafmonument: meestal een steen voor een bedrag dat een veelvoud was van de som die het overleden dier bij aanschaf had gekost. In negen van de tien gevallen besteedden de baasjes aan Sophie het overige grafonderhoud uit, waar dan ook apart voor diende te worden afgerekend. Er kon alleen contant worden voldaan.

Maar een paar weken na de teraardebestelling kwamen de achtergeblevenen toch met winterharde plantjes het erf op wandelen. De auto lieten ze staan op het terras. Ze groeven rondom het graf een paar kuiltjes met zelf meegebracht tuingereedschap, zetten het groen erin en stampten alles flink aan. En dat terwijl ze Sophie hadden betaald om die werkzaamheden uit te voeren. Maar die wist dat je geen slapende honden wakker moest maken.

Langzaam verdween de zon richting Alkmaar. Nog een half uur, dan zou een grijswitte nevel de begraafplaats aan het zicht onttrekken. Dat vond ze het mooiste moment van de dag. De fraaiste gedenkstenen, die voor de golden retrievers en newfoundlanders, kon je dan nog net zien. Ze hadden iets statigs en er stonden soms drie of vier namen per hond op de steen. Hun baasjes hadden ook vaak dubbele voor- en achternamen, dus waarom hun huisdieren niet, overwoog ze.

Zelf keek ze wel uit haar tweede achternaam te gebruiken, laat staan haar derde. Aan haar geadresseerde brieven waarop de hele poespas stond vermeld, archiveerde ze meteen en de envelop ging niet bij het oud papier, maar in de open haard. Al te veel nieuwsgierigheid kon ze niet gebruiken: stel je voor dat

bezoekers naar de post keken en op het onjuiste idee kwamen dat ze ooit getrouwd was geweest.

Vroeger had ze Kees in dienst gehad. Hij was een neef van Mieke, maar dat was niet de reden dat ze hem had aangenomen. In de kop van Noord-Holland was immers iederéén familie van elkaar. Nee, Kees was handig en sympathiek. Hij deed van alles. De dakpannen recht leggen, het houtwerk schilderen, het metselwerk voegen, de hekken controleren, kortom alle werkzaamheden die voorkwamen op een boerderij met een flink erf.

Een keer per jaar effende hij het grindpad dat langs de vaart via het terras en de tuin naar de begraafplaats liep. Ook schoffelde hij tussen de looppaden, wiede het onkruid en maakte de grafmonumenten schoon. Als een coureur reed hij met de graafmachine over het terrein.

Hij was getrouwd met zijn nichtje Ans, die een zus was van Mieke en die ook lid was van het dameskoor. Ans kwam elke dag langs met een thermosfles koffie en een tupperwarebakje met brood. Dan maaiden ze samen het gras met de handmaaier en haalden afval uit de vaart met een schepnet.

Als Kees en Ans op het terrein waren, werkte Sophie op haar werkkamer aan de administratie of ze deed huishoudelijke klussen. Rond het middaguur zag ze het stel in de zon op een grafsteen zitten met op hun schoot het tupperwarebakje en de thermosfles en in hun hand een appel of een banaan. Op zulke momenten zagen ze er zo zorgeloos uit... blijkbaar waren ze

tevreden met wat ze hadden. Wat kon geluk toch simpel zijn, dacht ze. Een ouder echtpaar met een boterham, dat was het.

Ze wist niet of het door de gedachte aan eten kwam, maar ze begon nu ook zelf een beetje honger te krijgen. Logisch, want het was al zes uur. Vroeger waren Kees en Ans dan al van het erf vertrokken en dat was maar goed ook. Want al waren ze nog zo lief: het waren boerenmensen die haar uit haar concentratie haalden en die ze dus niet te vaak of te lang moest zien.

Als je bij ze op bezoek ging, moest je meteen duidelijk te maken waarvoor je kwam om daarna zo snel mogelijk weg te wezen: dat had een paar decennia leven op het land haar wel geleerd. Van de voordeur tot de achterdeur lag rommel en ook hing er een kooklucht. Gereedschap dat Kees had geleend en dat ze graag terug wilde, kon ze niet vinden.

Eigenlijk was het niet netjes in andermans onderkomen rond te snuffelen, dat wist ze ook wel. Aan de andere kant voerde Ans nu eenmaal een huishouden van Jan Steen, dus wroeten was noodzakelijk. Af en toe haalde Sophie, op zoek naar een zaag of een nijptang, hun berging compleet overhoop en daarbij werd ze door niemand gestoord. Het was net alsof het er allemaal bij hoorde.

Tien of vijftien kinderen – ze was de tel kwijtgeraakt – liepen voortdurend in en uit. Ze vroeg zich af van wie die in vredesnaam waren. Van Kees en Ans? Zoveel hadden die er toch niet? Ook Mieke scharrelde rond en kletste dan als een kip zonder kop. Wat ze zei was onduidelijk: ze stelde niets vast, maar

ze vroeg zich ook niet iets af. Bij Ans en Kees thuis stond ze meestal gewoon voor je neus, zonder dat je daar erg in had.

Het volk komt achterom en daarom deed zij er niet aan mee. Elke keer belde ze netjes aan, tot hilariteit van het overige bezoek. Ze kon de mensen die binnen op de bank zaten, horen gieren van het lachen terwijl de voordeur nog dicht zat. Als ze uiteindelijk in de huiskamer stond, leek het wel of ze in een klucht was beland. Het Theater van de Lach of zo'n soort programma. Ze had het wel eens op tv gezien, natuurlijk alleen als ze aan het zappen was.

Zoekend keek ze dan om zich heen en ze stelde zich de vraag of ze deel uitmaakte van de voorstelling of dat ze tussen het publiek zat. Ze bleef altijd staan en leek daardoor nog groter dan dat ze al was. Meestal vond ze niet direct wat ze zocht en moest ze het hele huis door om uiteindelijk in de schuur te belanden. Zelfs daar, in de aanbouw die eigenlijk een veredelde stal was, ving ze de vrolijkheid uit de woonkamer op. Daarom liep ze nooit door het huis terug, maar via de tuin. God, wat een familie.

Absoluut dieptepunt was dat met Pasen de kerstboom er nog stond en geen mens die er wat van zei. Kees niet, Ans niet, Mieke niet en de rest van het gezelschap ook niet. Mede daarom had ze Kees ontslagen. Slordigheid thuis betekende slordigheid op het werk. Zeker waar het bomen, planten of gereedschap betrof. En dat kon ze op de dierenbegraafplaats niet hebben. Ans kwam vervolgens ook niet meer opdagen.

Sinds vorig jaar deed ze het dus zonder dit tweetal. De telefoon, de ontvangst, het afleggen, het kisten, het vervoer naar het grafje, de teraardebestelling, het toedekken met zand, de assistentie tijdens de plechtigheid, het plaatsen van het monument, de nazorg en de administratie achteraf. Ze kon het nauwelijks aan. Gelukkig stonden veel baasjes erop zoveel mogelijk zelf te doen. Bijvoorbeeld het kadaver naar de dierenbegrafplaats brengen, wat goed uitkwam omdat ze momenteel geen auto kon rijden.

Maar het graf delven deed ze zelf. Ook nu ze niet meer zo goed liep. Een keer per dag strompelde ze naar de begraafplaats, wierp de krukken van zich af en liet zich voorover vallen zodat ze op haar knieën terecht kwam. Dan trok ze haar grote tuinhandschoenen aan en maakte schoolslagachtige bewegingen in het zand. Zo groef ze een gat, precies volgens de regels: minstens een meter lang, minstens een halve meter breed en minstens een halve meter diep. Doordat ze haar benen niet bewoog, een lange bruine jas aan had en een bruine muts droeg met een pompoen op haar hoofd leek ze van bovenaf gezien op een reusachtige mol.

De man van Mieke, Piet heette hij, was een keer het terrein op gefietst. Ze zag dat hij naar haar keek en dat hij zich verbaasde over hoe ze daar lag te wroeten, tussen de grafstenen. Meteen daarop had hij gevraagd waarom ze dat deed terwijl ze invalide was. Ze had zich half opgericht en het uitgelegd. Door haar krukken kon ze geen schep gebruiken en ze had geen idee hoe ze de graafmachine moest bedienen. Ze wist alleen dat het apparaat met handen en voeten moest worden bestuurd en dat

kon ze niet. Sinds het vertrek van Kees stond het ding werkeloos in de schuur. Ze had er niet eens naar gekeken. ‘Als ik je van dienst kan zijn,’ had Piet van een afstandje geroepen, ‘dan hoor ik het wel! Sommige dingen moet je met zijn tweeën doen. Zoek hulp. Ook daarvoor. Wees voorzichtig.’ Zonder te groeten was hij weggefietst.

Uit haar jeugd herinnerde ze zich een Gronings volksliedje. Waarom ze dat op een Amsterdamse lagere school had moeten leren, was haar nooit duidelijk geworden. De eerste regel luidde: “Een boer wil naar zijn buurman toe”. Je sprak het uit als: “Ain boer wol noar zien noaber tou”. Ze had alleen maar geplaybackt, al bestond die term toen nog niet. De strekking van het liedje was dat je mannen vooral hun gang moest laten gaan en moest laten omgaan met vrienden, burens en familieleden die ook van het mannelijk geslacht waren. Vrouwen verpesten mannenvriendschappen, daar kwam het op neer.

Ze klikte een wandlamp aan. Het gaf een warm, roodachtig licht. Behoedzaam draaide ze zich om en schuifelde weg van het raam. Het was al een paar keer voorgekomen dat ze haar evenwicht verloor en was gevallen, ondanks de pijnlijke waarschuwing van de eerste koorrepetitie. De speciale schoenen van de Omringwinkel hadden niet geholpen. Goddank ging het nu goed.

In Berkhout bleef nooit iets geheim. Zeker niet dat ze “ook mensen deed”. Nou hadden de dorpsbewoners een ruime opvatting van “mensen doen”, maar vooruit: ze legde wel eens iemand af. Dat deed ze alleen als er geen uitvaartverzorgers

beschikbaar waren. Officieel waren die vierentwintig uur per dag oproepbaar, maar op het platteland viel dat tegen.

In hun nood wendden de nabestaanden zich vervolgens tot Sophie. Ze benadrukte bij elke gelegenheid dat ze niet gediplomeerd was. Als ze iemand aflegde, gebruikte ze haar ervaring met dieren en haar gezonde verstand. Doorgaans zag de overledene er na haar werkzaamheden toonbaar uit. Althans: acceptabel voor de begrafenisondernemer die het van haar overnam. Ze kreeg nooit klachten. Wel werd er gekletst.

O verdorie, waarom was ze ooit uit Amsterdam weggegaan? Zonder levensgezel, echtgenoot, partner of hoe noemde je zo iemand. In de stad kon je prima alleen leven, er was aanspraak genoeg. Maar dat was in de polder wel anders.

Natuurlijk had ze gestudeerd: dat deed iederéén eind jaren zestig, begin jaren zeventig en in haar familie al helemaal. “Iets met mensen”, had ze bedacht toen ze achttien was en het liefst ook “iets met groepen”. Dus werd het Sociologie aan de GU. Ze had zich tien jaar lang uitstekend vermaakt en ter afsluiting een scriptie geschreven over de plek waar ze later zou gaan wonen. De titel luidde: *Enige opmerkingen over man/vrouw-verhoudingen in Noord-Hollands niet-verstedelijkte gebieden 1850-1950.*

Het drukwerkje stond onopvallend tussen het Van Dale woordenboek en een uitgave van de Winkler Prins encyclopedie. De scriptie keek ze uit gêne nooit meer in. Maar het woordenboek gebruikte ze bijna dagelijks, net als een van de zesendertig

delen van de encyclopedie. Daar haalde ze veel informatie vandaan over Bach en diens cantates.

Ze wist natuurlijk ook dat er wel wat beters over Bachcantates was verschenen. In het Nederlands zelfs, geschreven door mannen met eenvoudige Hollandse namen als Ton Koopman en Wouter Paap. Ook Maarten 't Hart had erover gepubliceerd. De titels waren al even simpel: *Bach en zijn cantates*, *Vasten- en Paasatoria van Bach*, *Cantates van Bach voor huwelijk en uitvaart*. Maar wisten de meiden van het dameskoor dat wel, laat staan dat ze die boeken hadden gelezen? Nee, natuurlijk niet.

Het doorgaan, sterker nog, het slagen van een eventuele uitvoering hing dus af van haar eigen kennis en inzet. Maar dat stond op losse schroeven nu ze geen dirigent meer was. Hoe had het zover kunnen komen? En wiens schuld was dat? De oorzaak was natuurlijk het ongeluk. Maar daar kon ze toch niets aan doen? Waarom kon ze niet gewoon op haar post terugkeren en de cantate uitvoeren? Net als een topvoetballer die na een zware blessure terugkeert in het eerste elftal en dan een doelpunt maakt. Zo'n verhaal las ze wel eens in de sportbijlage van NRC Handelsblad. De krant werd op de brommer bij haar bezorgd.

Ze draaide een kwartslag. Vervolgens stapte ze voorzichtig naar de keuken. Voetje voor voetje. Eerst de kruk verzetten en dan pas het been, dat had ze goed onthouden. Uit het vriesvak pakte ze een ingevroren blok spinazie. Zorgvuldig wikkelde ze de verpakking ervan af. Een groen baksteentje kwam tevoorschijn. Dat deed ze in een steelpan. Met een drukknop stak ze het gas aan onder de snelkookpan met aardappels. Sinds ze

op krukken liep, zette ze de pannen niet meer in de keukenla, want dan moest ze telkens bukken. Na de afwas plaatste ze alles gewoon weer op het fornuis.

Eenmaal uit het ziekenhuis had Piet aangeboden haar elke week een zak aardappels te leveren. Ze stemde toe op voorwaarde dat ze ervoor zou betalen. Maar daar peinsde hij niet over: van burens, vrienden en familie nam je geen geld aan. ‘Zoals je wilt,’ had Sophie geantwoord en er meteen aan toegevoegd: ‘Maar dan wel geschild, want dat kan ik nu natuurlijk ook niet meer.’ Hij had Mieke zo gek gekregen dit klusje wekelijks op te knappen.

Een andere boer bracht vlees en daar betaalde ze wel voor. Ze realiseerde zich dat ze met hem de beste, nou ja, de zakelijkste relatie had. Elke vrijdag legde ze een briefje op het aanrecht klaar. Daar stond altijd hetzelfde op: voor maandag rund, voor dinsdag varkensvlees en woensdag was het gehaktdag. ‘U vraagt, wij draaien,’ zei de man als hij haar toevallig eens zag. Meestal zat ze in haar werkkamer of lag ze op bed, al was het maar om al te veel contact met de dorpsmensen te vermijden.

Samen met het briefje legde ze geld klaar bij wijze van aanbetaling. Niet te veel, maar zeker niet te weinig, al gaf ze toe dat ze maar wat gokte. Ze kreeg altijd correct geld terug: boven op het vlees lag telkens een handgeschreven bonnetje.

Donderdag at ze een ei van een de rondscharrelende kippen en vrijdag vis van de Enkhuizer Vishandel. Mieke bracht die rond op de fiets. Soms trof ze in de vriezer een geplukte en schoon-